

N:o 149.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund från Södertälje; gifven Stockholms slott den 29 mars 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva, att kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund från Södertälje må, efter afdrag af till kammaradvokatfiskalen utgående aktoratsprovision, efterskänkas till förmån för hennes oäkta dotter Amalia Magdalena Hammarlunds stärbhusdelägare.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Theodor Adelswärd.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Adelswärd anförde vidare:
Sysstrarna Elisabeth Hammarlund och Christiana Hammarlund afleda
ogifta, Elisabeth Hammarlund den 13 december 1871 i Södertälje och
Christiana Hammarlund den 16 februari 1880 darsammastädes.

Vid Elisabeth Hammarlunds död lærer bouppteckning efter henne
icke hafva verkställts. Efter Christiana Hammarlund förrättades bouppteckning den 15 maj 1880. I bouppteckningsinstrumentet, däri såsom arfvingar antecknades döttrarna Amalia Magdalena och Vendela Amanda, gift med byggmästaren August Wilhelm Strehlenert, upptogos tillgångarna till 4,653 kronor 75 öre, däraf 4,300 kronor motsvarade taxeringsvärdet år 1879 å i boet ingående gårdstomten n:r 31 i Södertälje stads första

östra kvarter, samt skulderna till 3,665 kronor, hvadan behållningen utgjorde 988 kronor 75 öre.

Enligt intyg af pastorsämbetet i Södertälje föreligger emellertid ingen anteckning i därvarande kyrkoböcker, att Christiana Hammarlund begärt att få sina nämnda två döttrar antecknade såsom sina barn.

Vid bouppteckningsförrättningen företeddes ett testamente, hvilket torde hafva varit det, som af Elisabeth Hammarlund och Christiana Hammarlund upprättades den 18 januari 1869 och enligt hvilket all deras kvarlåtenskap, så lös som fast, skulle tillfalla Christiana Hammarlunds dotter Amalia Hammarlund. Detta testamente blef likväl icke bevakadt förr än den 14 september 1908 och delgafs därefter kammaradvokatfiskalsämbetet.

I en till Kungl. Maj:t den 24 oktober 1908 inkommen skrift anhöll Amalia Hammarlund, att kronans rätt till kvarlåtenskapen efter Elisabeth Hammarlund och Christiana Hammarlund måtte efterskänkas till förmån för sökanden. Till stöd för ansökningen åberopades hufvudsakligen, att sökanden på grund af obekantskap med lagens stadgande ansett sin rätt till kvarlåtenskapen i fråga tryggad genom omförmälda testamente och fördenskull uraktlåtitt att i föreskrifven tid bevaka det samma samt att det för henne, som lefde under dåliga ekonomiska förhållanden och emottoge underhåll af släktingar, skulle blifva särdeles svårt att till kronan redovisa och afträda den egendom, som hon så länge brukat.

Öfver ansökningen har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län på grund af nådig remiss afgifvit underdånigt utlåtande och därvid öfverlämnat ett från magistraten i Södertälje infordradt yttrande, däri magistraten, med vitsordande af Amalia Hammarlunds sjuklighet och knappa omständigheter, tillstyrkt hennes anhållan.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshafvande anført, att då Elisabeth Hammarlund, som först afidit, såsom arfvinge efterlämnat sin syster Christiana Hammarlund och den sistnämnda på sätt efter henne upprättad bouppteckning utvisade efterlämnat bröstarfvingar, nämligen Amalia Hammarlund och Vendela Strehlenert, född Hammarlund, kvarlåtenskapen enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes mening icke vore att anse såsom danaarf.

Emellertid afled Amalia Hammarlund den 27 januari 1909 och efterlämnade såsom stärbhusdelägare sin dåmera afidna syster Vendelas i äktenskap med jämväl afidne byggmästaren August Wilhelm Strehlenert i Stockholm födda barn, söner arkitekten August Strehlenert i Karlskrona och direktören Robert Wilhelm Strehlenert i Nol samt

döttrarna Lilia (Lilly) Amanda, gift med grosshandlaren Hans Fredrik Inokaj i Stockholm, Gurli Magdalena Strehlenert, ogift och myndig, i Stockholm och Vendela Ottilia (Tilly) Strehlenert, fränskild hustru till handelskemisten John Landin, å Vårtorp i Tveta socken. I instrumentet öfver den efter Amalia Hammarlund den 11 mars 1909 förrättade bouppteckningen upptogs tillgångarna till 28 kronor 10 öre och skulderna till 299 kronor, hvarjämte inom linjen upptogs den egendom, som den aflidna innehaft och brukat efter Christiana Hammarlund, nämligen gårdstomten n:r 31 i Södertälje stads 1:sta östra kvarter till taxeringsvärde af 11,000 kronor samt lösören till värde af 61 kronor 91 öre. Genom ett den 5 augusti 1905 upprättadt, vid bouppteckningen föredt testament, som behörigen bevakats, hade Amalia Hammarlund förordnat, att all hennes kvarlåtenskap skulle under full äganderätt tillfalla Vendela Strehlenert, född Hammarlund, och efter dennas fränfalle hennes barn till lika fördelning dem emellan.

Uti en den 24 mars 1909 till Kungl. Maj:t ingifven ansökning hafva nu Amalia Hammarlunds bemälda stärbhusdelägare i underdånighet för sin räkning fullföljt Amalia Hammarlunds berörda underdåniga ansökning samt därvid anført hufvudsakligen följande. Fastigheten med gammalt tomtnummer 11, nyare gårdsnummer 13 och nuvarande gårdsnummer 31 i Södertälje stads 1:sta östra kvarter hade genom köp den 17 augusti 1832 förvärfvats af systrarna Elisabeth Hammarlund och Christiana Hammarlund, hvilka därå erhållit fasta den 22 april 1833. I början af 1850-talet hade August Wilhelm Strehlenert med Christiana Hammarlunds och Elisabeth Hammarlunds samtycke låtit å fastigheten uppföra ett trähus, innehållande tre rum, ett kök samt glastäckt veranda. Såsom ersättning för den tillökning i värde, fastigheten härigenom erhållit, hade Christiana och Elisabeth Hammarlund till August Wilhelm Strehlenert utfärdat en skuldsedel å 2,800 kronor, hvilken intecknats i fastigheten. Vid Christiana Hammarlunds död hade Amalia Hammarlund öfvertagit hennes kvarlåtenskap och därefter kvarbott i gården n:r 31 i den tanke uppenbarligen, att hon varit därtill berättigad på grund af testamentet den 18 januari 1869. Christiana Hammarlund, hvilken i likhet med systemen Elisabeth Hammarlund tidigare försörjt sig med kringelbakning, hade på grund af sin och sin dotter Amalia Hammarlunds sjuklighet nödgats år 1873 upphöra med bagerirörelsen, hvarefter hon måst skuldsätta sig, så att hon vid sin död den 16 februari 1880, enligt hvad förberörda efter henne upprättade bouppteckning utvisade, hade följande skulder, nämligen: till August Wilhelm Strehlenert dels på grund af omförmälda intecknade skuldsedel 2,800 kronor

och dels på grund af revers 700 kronor samt till Södertälje sparbank 75 kronor. Amalia Hammarlund, som ej förfogat öfver andra tillgångar än fastigheten och ett torftigt lösörebo, hade allt sedan moderns död varit hänvisad till sökandenas och deras föräldrars hjälpsamhet. Sålunda hade sökandenas föräldrar betalat utskylder och brandstodsafgifter för gården n:r 31 äfvensom bistått Amalia Hammarlund med ett månatligt underhåll af 10—15 kronor förutom kläder och matvaror m. m., hvarjämte sökandenas fader, som dels infriat den i boet efter Christiana Hammarlund befintliga skulden till Södertälje sparbank dels ock fått vidkännas kostnaderna för Christiana Hammarlunds begrafning, aldrig erhållit betalning för sina fordringar i boet efter Christiana Hammarlund. Den till säkerhet för omförmälda 2,800 kronor beviljade inteckningen hade förfallit. Tillsammans med de gåfvor, Amalia Hammarlund erhållit af sökandena, utgjorde värdet af hvad sökandena och deras föräldrar fått utgifva för gården n:r 31 och dess innevånare, lågt beräknadt, 16,825 kronor 32 öre. I nyssnämnda summa hade dock ej inberäknats räntor å de utgifna beloppen, enär dessa räntor ansetts vara godtgjorda därigenom, att sökandenas föräldrar fått nyttja berörda å fastigheten uppförda boningshus. Därest gällande lag om oäkta barns arfsrätt varit i kraft redan den 16 februari 1880, skulle sökandenas moder och moster samt efter deras frånfälle sökandena varit berättigade att ärfva egendomen i fråga och, oafsedt detta, hade ett i laga ordning upprättadt testamente tillagt sökandenas moster äganderätten till densamma, hvilken hon i sin tur genom jämväl i laga ordning upprättadt testamente skänkt sökandena. Kronans rätt till ifrågavarande kvarlåtenskap skulle grundas endast på Amalia Hammarlunds försummelse att i laga tid bevaka det till hennes förmån upprättade testamentet. Med hänsyn till hvad sålunda anförts och då Amalia Hammarlund i nära tjugunio år innehaft kvarlåtenskapen samt de utgifter, sökandena och deras föräldrar fått, på sätt förut omförmäls, vidkännas, öfverstege det värde, kvarlåtenskapen representerade, syntes billigheten kräfvä, att den rätt till danaarf, som kunde tillkomma kronan efter Elisabeth Hammarlund, samt dess rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund efterskänktes till förmån för sökandena.

Sedermera har en af sökandena nämligen arkitekten August Strehlenert den 14 juli 1909 affidit och såsom stärbhusdelägare efterlämnat hustrun Valborg Strehlenert, född Eneberg, samt sönerne Ivan Johan August och Stellan Einar Eugen, båda myndiga.

Kammaradvokatfiskalsämbetet, som på nådig befallning yttrat sig i ärendet, har till en början upplyst, att ämbetet till den 20 sep-

tember 1909 till rådstufvurätten i Södertälje instämt sökandena Robert Vilhelm Strehlenert, Hans Fredrik Inokaij och hans hustru Lilia Amanda Inokaij, född Strehlenert, Gurli Magdalena Strehlenert och Vendela Ottilia Strehlenert, afidne sökanden August Strehlenerts stärbhusdelägare samt juris kandidaten Hugo Eidem i Södertälje, den sistnämnde i egenskap af god man och vårdare af boet efter Amalia Magdalena Hammarlund, med yrkande, bland annat, att det af Christiana Hammarlund och hennes syster Elisabeth Hammarlund den 18 januari 1869 upprättade testamentet måtte, såsom ogiltigt, förklaras icke utgöra hinder för kronan att tillträda kvarlåtenskapen efter Christiana Hammarlund, samt att rådstufvurätten genom utslag den 13 december 1909, däri ändring icke blifvit sökt, bifallit berörda yrkande äfvensom förpliktadt Eidem att inom en månad efter det utslaget vunnit laga kraft till kronan redovisa hvad som af kvarlåtenskapen vid Amalia Hammarlunds död funnits i boet efter henne jämte den afkastning därå, som kunde hafva fallit efter Amalia Hammarlunds död.

Enligt från Eidem den 17 januari 1910 till ämbetet inkommen redovisning hade, anför ämbetet vidare, boets fastighet, gården n:r 31, under år 1909 afkastat 335 kronor i hyresmedel, och hade utgifterna för fastigheten samt för boets förvaltning under samma år utgjort 282 kronor 47 öre. Öfverskottet, 52 kronor 53 öre, hade berörda den 17 januari öfverlämnats till advokatfiskalsämbetet, som samma dag inlevererat beloppet till statskontoret. I sammanhang med redovisningen hade Eidem meddelat, att de lösören, hvartill kronan jämlikt rådstufvurättens utslag vore ägare, fortfarande funnes kvar i gården n:r 31, där de förvarades i ett särskildt rum, samt att såväl de å fastigheten uppförda byggnaderna, bestående af ett större och ett mindre boningshus, som lösörena vore försäkrade mot brandskada.

Vidare har advokatfiskalsämbetet tillkännagifvit, att ämbetet icke vidtagit någon åtgärd för realisering af omförmälda lösören, hvilka fortfarande liksom fastigheten stode under gode mannens vård.

Beträffande själfva saken har ämbetet förklarat sig anse, att den af Amalia Hammarlunds stärbhusdelägare fullföljda ansöknings om efterskänkande af kronans rätt till ifrågavarande kvarlåtenskap, vid det förhållande att numera afidne August Strehlenerts stärbhusdelägare icke fullföljt hans talan, icke kunde upptagas till pröfning i vidare mån än som rörde August Strehlenerts medsökande samt att med afseende därå, att kvarlåtenskapen efter Elisabeth Hammarlund enligt lag öfvergått till hennes syster Christiana Hammarlund, ansöknings, i hvad den

innefattade framställning om efterskänkande af danaarf efter Elisabeth Hammarlund, icke påkallade något yttrande.

Hvad ansökningen i öfrigt anginge ansåge väl ämbetet, att därest vid frågans afgörande hänsyn endast toges till de af sökandena i ärendet åberopade omständigheter, ansökningen vore förtjänt af nådigt bifall. Ämbetet hölle emellertid före, att vid pröfning af dylika ansökningar hufvudsakligt afseende borde fästas vid vederbörandes ekonomiska ställning, så att efterskänkande af danaarf i regel endast borde äga rum till förmån för personer, som däraf hade behof. Som emellertid ämbetet hade sig bekant, att sökandenas moder Vendela Strehlenert, född Hammarlund, vid sin död den 18 november 1908 efterlämnat en behållen förmögenhet af 369,774 kronor 53 öre, hvilken tillfallit sökandena, och alltså sökandenas ekonomiska ställning måste anses synnerligen god, ämbetet funne sig icke kunna tillstyrka bifall till förevarande ansökning, utan hemställde om afslag å densamma. För den händelse emellertid att ansökningen vunne bifall, förbehölle sig ämbetet författningsenlig aktoratsprovision.

Förutom nu nämnda, af Amalia Hammarlund gjorda och af hennes stärbhusdelägare fullföljda ansökning om efterskänkande af kronans rätt till ifrågavarande danaarf föreligger till pröfning ytterligare en i samma syfte gjord ansökning.

Södertälje stadsfullmäktige hafva nämligen i en till Kungl. Maj:t den 9 mars 1910 inkommen skrift i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till förmån för staden Södertälje afstå Kungl. Maj:ts och kronans rätt till kvarlåtenskapen efter Christiana Hammarlund. Till stöd härför hafva stadsfullmäktige anfört följande.

Kvarlåtenskapen i fråga bestode nästan uteslutande af gården och tomten n:r 31 i Södertälje, belägen vid hörnet af Paradisgränden och Kattsvansen samt innehållande en areal af 900 kvadratmeter. Af nämnda fastighet komme 275 kvadratmeter att tagas i anspråk till gator och öppen plats i och för genomförande af den af Kungl. Maj:t den 16 augusti 1907 fastställda stadsplanen för Södertälje. För genomförandet af samma plan hade stadsfullmäktige redan utgifvit ett sammanlagdt belopp af 561,444 kronor 64 öre för markinköp, och som ännu mycket återstode, innan stadsplanen blifvit fullständigt genomförd, komme staden att äfven under den närmaste framtiden blifva än ytterligare betungad med stora kostnader för samma ändamål. Amalia Hammarlunds stärbhusdelägare hade icke till stöd för sin ansökning kunnat åberopa ömmande omständigheter och i flera svenska städer tillfölle danaarf enligt gifna stadgan-

den staden, hvarförutom Kungl. Maj:t och Riksdagen i särskilda fall afstått från statens rätt till danaarf till förmån för den kommun, där den aflidne vid sin död varit bosatt.

Öfver stadsfullmäktiges ifrågavarande ansökning hafva Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län och kammaradvokatfiskalen afgifvit infordrade yttranden, därvid Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt ansökningen samt kammaradvokatfiskalen afstyrkt densamma.

Härefter har justitiekanslersämbetet i ärendet afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, hvarmed tillika öfverlämnats en till Kungl. Maj:t ställd skrift, däri arkitekten August Strehlenerts förutnämnda stärbhusdelägare förklarat sig i hans ställe fullfölja ansökningen om efterskänkande af kronans rätt till ifrågavarande danaarf till förmån för Amalia Magdalena Hammarlunds stärbhusdelägare, i hvad samma ansökning anginge bemålde Strehlenert.

I sitt underdåniga utlåtande har justitiekanslersämbetet anført följande.

Som arkitekten August Strehlenerts stärbhusdelägare fullföljt den af honom jämte öfriga delägare i stärbhuset efter Amalia Magdalena Hammarlund gjorda framställningen, torde numera hinder icke förefinnas att pröfva densamma i hela dess vidd. I likhet med hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län och kammaradvokatfiskalsämbetet anført ansåge vidare justitiekanslersämbetet, att Kungl. Maj:t och kronan icke haft någon rätt till danaarf efter Elisabeth Hammarlund. Beträffande kvarlåtenskapen efter Christiana Hammarlund ville ämbetet framhålla, att då det icke vore utrönt, att Christiana Hammarlund låtit i kyrkoboken anteckna Amalia Hammarlund såsom sitt barn, den sistnämnda, hvilken försummat att i behörig tid bevaka det till förmån för henne upprättade testamentet, med hänsyn till den vid Christiana Hammarlunds död gällande lag visserligen icke haft någon laglig rätt till kvarlåtenskapen efter Christiana Hammarlund, men att numera efter ikraftträdandet af lagen den 17 mars 1905 oäkta barn kunde taga arf efter moder och moderne fränder utan hinder af bristande anteckning i kyrkobok samt att, därest den ursprungligen af Amalia Hammarlund gjorda ansökningen hunnit pröfvas, innan hon aflidit, den af kammaradvokatfiskalsämbetet nu gjorda invändning om sökandenas goda ekonomiska ställning icke kunnat framställas. Med hänsyn till hvad sålunda anförts och för öfrigt i ärendet förekommit tillstyrkte justitiekanslersämbetet, att kronans anspråk på danaarf efter Christiana Hammarlund

mätte efterskänkas till förmån för Amalia Hammarlunds stärbhusdelägare, kammaradvokatfiskalsämbetets rätt till aktoratsprovision dock förbehållen.

Kungl. Maj:ts och kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund torde vara fullt klar. Genom Södertälje rådstufvurätts laga kraftvunna utslag den 13 december 1909 har nämligen kronans rätt i förevarande afseende blifvit fastslagen. *Departements-
chefen.*

Beträffande härefter den af Amalia Hammarlund gjorda och af hennes stärbhusdelägare fullföljda ansökningen torde, sedan arkitekten August Strehlenerts stärbhusdelägare inträdt i hans ställe vid fullföljd af ansökningen, hinder icke möta att pröfva densamma i hela dess vidd.

Hvad då först angår sökandenas anhållan om efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Elisabeth Hammarlund, läser ansökningen i denna del ej böra föranleda någon åtgärd, då, på sätt Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län och kammaradvokatfiskalsämbetet anmärkt samt justitiekanslersämbetet vitsordat, kronan ej äger någon rätt till danaarf efter Elisabeth Hammarlund.

Vidkommande ansökningen i öfrigt synes, för den händelse man hade att bedöma densamma efter de förhållanden, som rådde, medan Amalia Hammarlund ännu lefde, allt tala för bifall till ansökningen. Den omständigheten, att ett testamente till följd af okunnighet om lagens föreskrifter ej blifvit inom rätt tid bevakadt, jämte testaments-tagarens torftiga lefnadsvillkor hafva i många föregående fall ansetts såsom tillräckliga skäl för ett efterskänkande af kronans rätt till danaarf.

Genom Amalia Hammarlunds död har visserligen frågan så till vida kommit i förändradt läge, att hennes rättsinnehafvare till stöd för den fullföljda ansökningen ej kunna åberopa, att deras ekonomiska ställning vore mindre god. Den omständigheten att de, efter allt att döma, i stället lefva under goda ekonomiska villkor, anser jag dock icke i förevarande fall böra tillmätas någon större vikt. Enligt min mening synes nämligen hänsyn böra tagas uteslutande därtill, att Amalia Hammarlund stått i sådan skyldskap till Christiana Hammarlund, att Amalia Hammarlund, oafsedt testamentet, skulle hafva genom arf bekommit kvarlåtenskapen i fråga, därest erforderlig anteckning om hennes börd i vederbörande kyrkobok verkstälts, samt att icke ens detta villkor för hennes rätt att göra anspråk på arvet efter Christiana Hammarlund skulle hafva förefunnits, därest hennes arfsrätt kunnat bedömas enligt numera gällande bestämmelser i detta afseende. Därtill kommer, att därest Amalia Hammarlunds ansökning hunnit pröfvas, innan hon afled,

någon invändning, grundad på hennes ekonomiska ställning, ej kunnat göras.

Slutligen torde afseende böra fästas jämväl vid det förhållandet, att delägarna i stärbhuset efter Amalia Hammarlund och deras föräldrar ej undandragit sig att lämna henne samt hennes moder och moster behöflig ekonomisk hjälp.

På grund af hvad jag sålunda anført anser jag fullgoda skäl föreligga för bifall till den af Amalia Hammarlunds stärbhusdelägare fullföljda ansökningsen, och anser jag dem böra framför Södertälje stad komma i åtnjutande af ifrågavarande danaarfsmedel.

Jag får alltså i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte dels förklara Södertälje stadsfullmäktiges förevarande framställning äfvensom framställningen om efterskänkande af danaarf efter Elisabeth Hammarlund icke föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd dels ock föreslå Riksdagen medgifva,

att kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund må, efter afdrag till kammaradvokatfiskalen utgående aktoratsprovision, efterskänkas till förmån för Amalia Magdalena Hammarlunds stärbhusdelägare.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.
